

« Ἡ ξενιτιά στὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ μας »

Ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ μας κατὰ τὴν ἀναχώρηση καὶ ἐπιστροφή τῶν ξενιτεμένων

Ἀναχώρηση

Στοὺς ἀρχαίους χρόνους, ὅταν ξεκινούσαν οἱ ἄποικοι νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν πατρικὴ τους γῆ, γιὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν σὲ ἄλλη καινούργια μακρινὴ Πατρίδα, ἡ ἴδια ἡ πολιτεία ὀργάνωνε ἐπίσημη γιορτὴ. Ἡ ἀναχώρηση γινόταν ὕστερα ἀπὸ ἱεροτελεστία καὶ μεγάλη πομπή. Οἱ ἄποικοι ὅλοι μαζί, ξεκινούσαν ἀπὸ τὸν ναὸ τῆς Θεᾶς Ἑστίας, ἀπ' ὅπου ἔπαιρναν μαζί τους τὸ «ἱερὸν πῦρ», τὸ ὁποῖο τοποθετοῦσαν στὸ ναό, πὺρ ἔχτιζαν ἀμέσως μόλις ἔφταναν στὸ μέρος, πὺρ εἶχαν διαλέξει γιὰ νὰ ἰδρύσουν τὴ νέα τους Πατρίδα. Ἡ πομπὴ ὅλης τῆς πολιτείας συνόδευε ὅσους θὰ ἔφευγαν στὰ ξένα, ὡς τὸ λιμάνι, ἀπ' ὅπου θ' ἀναχωροῦσαν γιὰ τὸ μακρινὸ τους ταξίδι. Μετὰ τὸν ἀποχαιρετισμὸ, ὅσοι λάβαιναν μέρος στὴν πομπή, περίμεναν ἐκεῖ, ὥσπου ξεμάκραιναν τὰ πλοῖα καὶ χάνονταν μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ θαλάσσης. Οἱ εὐχὲς ὁλόκληρης τῆς πολιτείας συνόδευαν τὰ παιδιὰ τῆς, πὺρ ξενιτεύονταν.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διατήρησε τὴ συνέχεια αὐτὴ στὰ νεώτερα χρόνια, μὲ διαφορετικὴ μορφή, ἐρμηνεύοντας πρὸς βάθος τὸ μεγάλο ἀνθρώπινο πόνος, πὺρ κρύβει μέσα τῆς ἡ ξενιτιά, ἡ ὁποία στὰ χρόνια αὐτὰ διαφέρει ἀπ' ἐκείνη τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς, ὅπως τονίστηκε στὴν ἀρχή.

Τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ λαοῦ μας, στὴν ἀναχώρηση καὶ στὴν ἐπιστροφή τῶν ξενιτεμένων, διασώζονται ἀκόμα στὰ χωριὰ καὶ στὰ ὄρενα τῆς Πατρίδας μας καὶ ἀποτελοῦν μιὰ πραγματικὴ ἱεροτελεστία, ἐνῶ σιγὰ — σιγὰ πάνε νὰ ἐξαφανιστοῦν ἀπὸ τὶς πολιτείες, οἱ ὁποῖες μὲ γοργὸ ρυθμὸ βιάζονται ν' ἀκολουθήσουν τὸ μοντέρνο τρόπο τῆς ζωῆς. Κι εἶναι τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα αὐτὰ ἕνας ἀληθινὸς θησαυρὸς, πὺρ φυλάγεται στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ μας, γιὰ τὸ μὲσα τους διαφαίνεται ὁ χαρακτήρας τοῦ ἔθνους μας, πὺρ στὴν τρισχιλιόχρονη πορεία τῆς ἱστορίας του, παλεύοντας μὲ μύριους ἐχθροὺς καὶ ἐπίδρομους, διατήρησε μὲ πείσμα καὶ ἐπιμονὴ τὴν ἑλληνικὴ παράδοση καὶ τὴν ἀδιάκοπη ἱστορικὴ του συνέχεια.

Ἔτσι σήμερα, ὅταν πρόκειται κάποιος νὰ ξενιτευθῆ, γίνεται μιὰ ὁλόκληρη τελετὴ, μὲ ὅλο τὸ ἑλληνικὸ οἰκογενειακὸ τῆς χωῖμα, πὺρ δὲ σβήνει ποτὲ ἀπὸ τὴ μνήμη ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τὴν ἔζησαν: Ὁ ὑποψήφιος μετανάστης δίνει, τὸ προηγούμενο βράδυ, τὸ ἀποχαιρετιστήριό του στὸ σπίτι του. Ἀπὸ ἐνωρὶς τὴ μέρα, γυρίζει ὁ ἴδιος στὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ νὰ χαιρετήσῃ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους του. Καὶ τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς ὅλοι αὐτοὶ πὺρ τοὺς χαιρέτησε τὴ μέρα, ἔρχονται στὸ σπίτι μὲ δῶρα, τὰ γνωστὰ «κανίσκια» (μπογάτσες, κρασί, λουλούδια καὶ γλυκίσματα), γιὰ νὰ γλυκάνουν τὴν πίκρα τῆς ξενιτιάς. Στρώνουν ὕστερα

κοινὸ τραπέζι, ὅπου παρακάθονται ὅλοι: γονεῖς, ἀδελφία, συγγενεῖς καὶ φίλοι, ἔχοντας σιτὴ μέσῃ ἐκείνον ποὺ θὰ πάη στὰ ξένα. Κάνουν τὸ σταυρὸ τους κι ὁ καθένας δίνει τὶς εὐχές, ποὺ ἀπευθύνονται σ' αὐτὸν καὶ στοὺς σπιτικούς του. Ἡ ἀρχὴ γίνεται ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ τὴ μάνα, τοὺς δυὸ «χορυφαίους» τοῦ «χοροῦ» τῆς οἰκογενειακῆς αὐτῆς «τραγωδίας»:

— «Ἡ ὥρα ἢ καλὴ!.. «Καλὸ ταξίδι!.. «Ἡ Παναγιὰ μαζί σου καὶ γρήγορα νὰ γυρίσης κερδισμένος στὸ σπίτι σου!.. «Μὲ τὸ καλὸ καὶ γρήγορα νὰ τὸν καρτερέσουμε ὅλοι μας!...

Ἀρχίζει ἔτσι τὸ φαγοπότι. Ἡ «λαγένα» μὲ τὸ σπιθηριστὸ κρασί σηκώνεται καὶ περνᾷ ἀπὸ στόμα σὲ στόμα. Πίνει ὁ καθένας κι οἱ εὐχές ἐπαναλαμβάνονται. Ἡ συγκίνηση εἶναι ἰδιάχυτη μέσα στὴν κάμαρα. Σὲ λίγο ἀρχίζουν τὰ τραγούδια τῆς ξενιτιάς. Τραγουδοῦν ὅλοι καὶ κλαῖνε μαζί. Ἀκούγεται πρῶτα τὸ τραγούδι τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ τοῦ ξενιτεμένου πρὸς τοὺς δικούς του:

Σ' ἀφήνω γειά, μανούλα μου, σ' ἀφήνω γειά, πατέρα,
ἔχετε γειά, ἀδελφάκια μου καὶ σεῖς ξαδελφοπούλες!
Θὰ φύγω, θὰ ξενιτευτῶ, θὰ πάω μακριὰ στὰ ξένα.
Θὰ φύγω, μάνα, καὶ θὰ ρθῶ καὶ μὴν πολυλυπιέσαι!
Ἀπὸ τὰ ξέν' ὅπου θρεθῶ, μνηνύματα σοῦ στέλνω
μὲ τὴ δροσιὰ τῆς ἄνοιξης, τὴν πάχνη τοῦ χειμῶνα,
καὶ μὲ τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ, τὰ ρόδα τοῦ Μαΐου.
Θανά σοῦ στέλνω μάλαμα, θανά σοῦ στέλνω ἀσπῆμι,
θανά σοῦ στέλνω πράγματα, π' οὐδὲ τὸ συλλογιέσαι.

Ἀκολουθεῖ ἡ εὐχὴ τῆς μάνας, τραγούδι γεμᾶτο πόνο, μητρικὴ στοργὴ καὶ πικρὸ παράπονο:

Παιδί μου, πάαινε στὸ καλὸ κι ὅλοι οἱ ἅγιοι κοντά σου,
καὶ τῆς μανούλας σου ἢ εὐκὴ νᾶναι γιὰ φυλαχτό σου:
Νὰ μὴ σὲ πιάνη θάσκαμα καὶ τὸ κακὸ τὸ μάτι!..
Θυμήσου με, παιδάκι μου, κι ἐμὲ καὶ τὰ παιδιὰ μου,
μὴ σὲ πλανέψη ἢ ξενιτιὰ καὶ μᾶς ἀλησιμονήσης!..

Ἡ ἀπάντησὴ τοῦ παιδιοῦ, ποὺ θὰ ξενιτευτῆ, καὶ ἡ διαβεβαίωσὴ πρὸς τοὺς δικούς του, ἢ ὅποια ἀκολουθεῖ ἀμέσως, εἶναι κατηγορηματικὴ καὶ μετριάζει τὸν πόνο τῶν σπιτικῶν του. Ἡ ἀπάντησὴ αὐτὴ εἶναι ἕνας ὄρκος τραγουδιστός, ποὺ δίνεται μαζί μὲ κλάμα, μπροστὰ στὴ μάνα, στὸν πατέρα, στ' ἀδελφία, στοὺς συγγενεῖς, στοὺς φίλους, καὶ μπροστὰ στὸ εἰκόνημα τῆς Παναγίας, ποὺ τὸ ἔχουν τοποθετήσῃ στὸ μεταξὺ πάνω στὸ τραπέζι:

Κάλλιο, μανούλα μου γλυκιά, κάλλιο νὰ σκάσω πρῶτα,
παρὰ νὰ μὴ σᾶς θυμηθῶ στὰ ἔρημα τὰ ξένα!..

Δεμένος μὲ τὸν ὄρκο αὐτόν, πρέπει ὁ ξενιτεμένος νὰ γυρίσῃ μιὰ μέρα, ὅσο μπορεῖ πιὸ γρήγορα, στὸ σπιτικό του.

Ἡ ἀτμόσφαιρα, χωρὶς νὰ παύῃ νὰ εἶναι συγκινητικὴ, ἀρχίζει ν' ἀλλάξῃ μέσα στὴν κάμαρα, ὕστερα ἀπὸ τὴ διαβεβαίωσὴ αὐτὴ, ποὺ ἀκού-

στηκε, πράγμα που δείχνει ότι ο Έλληνικός λαός κρατεί πάντα μια αίσιο-
δοξη διάθεση σ' όλες τις δύσκολες και πονεμένες στιγμές της ζωής του.

Το γλέντι συνεχίζει τώρα με τα πιο συγκινητικά τραγούδια της ξε-
νιτιάς, όπως τα παρακάτω:

I

Μάνα μου, τα λουλούδια μου συχνά να τα ποτίζης,
κάθε πρωί με δάκρυα, το βράδυ με τους πόνους.
'Αφήνω γειά στη γειτονιά και γειά στις μαυροϊμμάτες...
— Μάνα μου γλυκιά, φεύγω κι έχει γειά!..
'Αφήνω και στη μάνα μου, τρία γυαλιά φαρμάκι,
τόνα να πίνη το πρωί, τ' άλλο το μεσημέρι,
το τρίτο το φαρμακερό, σίντας θα με δοκιέται!..
— Μάνα μου γλυκιά, φεύγω κι έχει γειά!..

II

Διώξε με μάνα μ' διώξε με, με γήλιο με φεγγάρι,
και την αύγούλα με δροσιά, προτού να πάρ' ή μέρα,
και βγούν τα λάφια στη βοσκή, και βγούν κι οί άλαφίνες.
'Και μιὰ λαφίνα ταπεινή, πολύ ταπεινωμένη.
όλο τ' άπόσκια περπατεί, κι όλο ζερβά κοιτάζει,
και καταριέται τον άητό, πικρές κατάρες λέει,
κι άναθεμάει την ξενιτιά, τα έρημα τα ξένα:
— 'Αητέ μ' να φάς τα νύχια σου, τα νυχοπόδαρά σου,
που μούφαγες τον άντρα μου, που πήρες τον καλό μου,
κι άφησες χήρα μένανε κι όρφάνια στα παιδιά μου..